

Щербина С.І.

Черкаський державний бізнес-коледж

Красюк В.Л.

Черкаський державний бізнес-коледж

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ ЯК ТВОРЕЦЬ МОДЕРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ ТА ЙОГО «ХУТІРСЬКА» ФІЛОСОФІЯ

В останні роки для популяризації постаті П. Куліша як філософа, письменника, громадянина зроблено багато як в Україні, так і за кордоном. Творчий доробок його об'єктивно аналізується й поціновується. У публікаціях П. Куліш порушив низку проблем, актуальних для сьогодення. Погляди цього інтелектуала активно впливають на сучасну гуманітарну політику в Україні. Його державницькі ідеї відкинули негативне сприйняття націоналізму як агресивної ідеології. Вони започаткували концепції, які лягають в основу творення незалежної держави. Велике значення мають його історичні розвідки, особливо про період козаччини. Ці праці є джерелом для вивчення історії та пам'яток культури українського народу.

Європейським виміром творчості П. Куліша є його перекладацька діяльність. Багато зроблено П. Кулішем для становлення фольклористики як науки. Його дослідження та глибоке вивчення усної народної творчості лягли в основу художніх творів, зокрема першого роману з історії українського народу «Чорна рада». В умовах наступу російського шовінізму й заборон української мови його кулішівка послугувала збереженню мовної ідентичності й культурних традицій українців. І хоч його «хутірська філософія» передбачала аполітичність, П. Куліш завжди був активним громадським діячем, який довів своїм прикладом, що культурницька робота допомагає формуванню національних і державницьких ідей. Не треба забувати, що П. Куліш був історичним синтезатором між Сходом і Заходом України. Він спробував поєднати літературні стилі цих двох регіонів і витворити один для української літературної мови. У 60-х роках XIX ст. зближення Галичини й Наддніпрянини відбувалися завдяки зусиллям П. Куліша, потім М. Драгоманова, а далі М. Грушевського. Але П. Куліш – перша та ідеальна постать, що зуміла реалізувати ідею зближення цих двох регіонів через літературу. Стаття є спробою авторів додати нову й переосмислити вже опубліковану інформацію про неоднозначну та недооцінену постать української історії П. Куліша, довести, що він був найінтелектуальнішою фігурою свого часу, духовна спадщина якого досі повною мірою не вишанована.

Ключові слова: «хутірська філософія», християнська мораль, романтизм, українознавство, фольклор, державницька ідея, українська література.

Постановка проблеми. У різні часи переважали тенденційні підходи до оцінки творчості П. Куліша, тому його праці мало популяризовані серед українського загалу, і стаття є спробою розширити сприйняття поглядів та ідей Куліша у сфері філософії, історії та літератури України. Також доцільно проаналізувати важливості внеску П. Куліша в державотворчі процеси України, значимості поглядів письменника для формування ідеології української держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творча спадщина П. Куліша вивчалася як його сучасниками, так і дослідниками в часи становлення та розвитку України як незалежної держави. Так, В. Вільчинський акцентує увагу в дослідженнях на філософські й українознавчі виміри твор-

чості письменника [1]. Сучасні вчені відводять П. Кулішу важливе місце в розробці проблеми формування української національної самосвідомості [9]. Життя і творчість цікавила таких відомих письменників, як І. Франко, І. Нечуй-Левицький, М. Хвильовий, Є. Маланюк [5]. Літературознавчий характер мають дослідження М. Жулинського, М. Олійника, В. Івашківа [6].

На тлі українського національного відродження XIX ст. П. Куліш оприлюднив серію статей історіософського та державотворчого характеру. Серед перших, хто усвідомив погляди П. Куліша, були його сучасники: Т. Шевченко, М. Максимович, І. Пулюй, М. Драгоманов [4]. У радянські часи вивчення творчості П. Куліша з ідеологічних міркувань припиняється, про нього згадують дуже коротко

в енциклопедичній літературі. У 80–90 роках ХХ ст. відроджуються забуті імена українських культурних діячів, про П. Куліша з'являються науково-критичні статті [12].

Наступний період вивчення творчості П. Куліша пов'язаний із добою незалежності України, тоді активізувалося дослідження спадщини П. Куліша дотично до історії, філософії, українознавства та літературознавства. Саме в цей час вийшло друком чимало розвідок про інтегровані П. Кулішем погляди на місце українців та України в європейському просторі [2].

Вагомий внесок у популяризацію творчості П. Куліша зробила українська діаспора. Український історик першої чверті ХХ ст. Д. Дорошенко в розвідці 1918 року «Пантелеймон Куліш» указує, що провідну роль у формуванні державницьких поглядів Куліша мав період із 1864 по 1867 роки. У цей час письменник перебував у Польщі, активно працював у польських архівах, що стало поштовхом до появи в історичній доктрині П. Куліша твердження про руйнівну роль козацької стихії.

Д. Чижевський, досліджуючи діяльність Куліша в період його участі в Кирило-Мефодіївському братстві, зазначає, що він зумів поєднати у творчості націоналізм із християнством на романтичному принципі. С. Томашівський доводить, що П. Куліш не зумів створити концепцію державницького ідеалу України, а Є. Маланюк визнавав, що «діяльність П. Куліша» була державницька [11].

У 90-ті роки ХХ ст. – поч. ХХІ ст. українські дослідники активніше вивчають різні аспекти творчості П. Куліша. Зокрема, О. Копиленко, І. Огородник, С. Гелей, Є. Нахлік звернули увагу на погляди П. Куліша як речника української ідеї, який окреслив корені української державності, і виклали своє бачення того, чому Куліш відмовився від політичної діяльності й зосередився на культурницькій роботі [7]. Доведено, що П. Куліш подав своє трактування нової політизованої історії. В. Крисаченко в редактованій ним хрестоматії «Українознавство» подає П. Куліша передовсім як одного з фундаторів Кирило-Мефодіївського братства, який працював над ідеологією цієї організації.

У ХХІ ст. відчутно підвищився інтерес до П. Куліша як філософа. В українознавчому контексті розглядається письменницький доробок П. Куліша. Науковці П. Кононенко й Т. Кононенко стверджують, що роман «Чорна рада» присвячений передусім процесам і проблемам еволюції української нації та державності.

Постановка завдання. Мета статті – дослідження й висвітлення внеску П. Куліша у формування ідеології української держави, розкриття особливостей його підходу до висвітлення цих поглядів у філософічних, історичних і літературних працях та обґрунтування його «хутірської філософії».

Виклад основного матеріалу. У 2019 році святкували 200-річчя П.О. Куліша. Українська культурна спільнота відгукнулася на цю подію конференціями та новими дослідженнями його творчості. Письменник ще з радянських часів не вписувався до літературних канонів, бо з нього неможливо було зробити революціонера-демократа, як це вийшло з Т. Шевченком та І. Франком. П. Куліш не потрапив і в діаспорний канон, і лише окремі дослідники (Ю. Луцький, Д. Чижевський, Є. Маланюк, Ю. Лавриненко) змогли оцінити його інтелектуальний потенціал. Націоналістична група української діаспори не сприйняла письменника за ідеї «воссоединения с Россией» [1, с. 101]. Але треба розуміти, що українська культура формувалася під впливом ідей і поглядів П. Куліша: його граматики, що лягла в основу українського правопису, перекладена українською мовою Біблія, перший історичний роман в українській літературі «Чорна рада». Його роман – це чи найперша спроба в ХІХ ст. показати не тільки героїчний ореол козацтва, а і його як руйнівну стихію для української культури та державності. У цьому сенсі він виявився історичним провидцем, коли з часу смерті П. Куліша пройде 20 років, настане 1917 рік із його хаосом у політичному житті, безпорядками, убивствами цивільного населення, розгулом народної стихії.

П. Куліш був неоднозначним у політичних поглядах і світобаченні, його звинуватили в русо-та полонофільстві, але його візія, що залишалася незмінною, – це європейська орієнтація України. І до цього додається український націоналізм, про що свідчать висловлювання письменника. Так, він у 1864 році закидав М. Костомарову: «Чому Ви кажете, що Ви не українець, коли Ваша мама була українкою, тому ми даємо Вам право на наше громадянство» [9, с. 225].

П. Куліш – це один із діячів Великої Наддніпрянської трійці: М. Костомаров, Т. Шевченко й П. Куліш. Ці троє в 40–80-х роках ХІХ ст. визначали рівень українського мислення та науки, були творцями модерної нової української нації. П. Куліш – це постать ренесансного типу, яка займалася всіма видами наукової діяльності. У ХІХ ст., коли зароджувалися паростки

національної свідомості, треба було одночасно займатися всім: фольклористикою, мовою, історією, видавничою справою. У П. Куліша це все вийшло, його творча спадщина нараховує близько 40 томів. На жаль, у незалежній державі спромоглися видати лише 2-томний його доробок.

П. Куліш перший серед істориків, хто почав писати історію свого народу не російською, а українською мовою. Існувала «История Малороссии» М. Маркевича та «История малой России» Бантиша-Каменського, писані російською, а П. Куліш пише українською перші свої історичні нариси «Виговщина» і «Хмельниччина» й на деякий час відходить від теми селянсько-козацьких повстань. Повернеться він до неї, видавши в Галичині наукову розвідку про початки селянсько-козацьких повстань із 90-х років XVI ст. Історичними публікаціями П. Куліш ставить себе в один ряд із талановитими істориками XIX ст., зокрема В. Антоновичем та М. Костомаровим. Але для пересічних українців П. Куліш не стоїть в одному ряду з Т. Шевченком, М. Грушевським, І. Франком, а шкільний курс української історії не робив акцент на тому, що Пантелеймон Олександрович фактично перший, хто почав вживати назву «Україна» не в означенні території чи населення, а як культурно-політичну проекцію майбутнього.

Державницькі ідеї П. Куліша формуються під впливом його соратників по Кирило-Мефодіївському братству та громадівському руху. Кирило-Мефодіївське братство започаткувало перехід від дворянсько-шляхетського просвітницького періоду до національно-визвольного. Вони доходять думки об'єднатися навколо ідеї слов'янської федерації. Яскравими представниками цієї генерації стали М. Костомаров, П. Куліш і Т. Шевченко. У їхніх біографіях відобразилися риси нових українських патріотів. На відміну від своїх попередників – представників козацької старшини, усі троє були з простих родин: П. Куліш – із сім'ї вільних селян, мати Костомарова була кріпачкою, а Т. Шевченко до 24 років перебував у кріпацькому стані. Та, попри своє походження, усі вони були інтелектуалами й залишили слід у науковому та культурному житті України.

Після ліквідації Кирило-Мефодіївського братства П. Куліш змінює свою історичну концепцію й відходить від ідей, висловлених в одному з програмних документів братчиків – «Книзі буття українського народу». Він відкидає романтичний погляд на козаків як героїв українського народу, доводить руйнівну силу козащини, чим викликає невдоволення своїх сучасників. П. Куліш перший

серед інтелектуальної еліти XIX ст. відійшов від романтичних поглядів на особливу місію українського народу й почав надавати великого значення соціальним аспектам у розвитку української державності [1, с. 133].

На рубежі 50–60 років XIX ст. П. Куліш входить до редколегії українського літературно-мистецького щомісячника «Основа». Журнал активно захищав українську справу від цькування російських, єврейських і польських шовіністів, закликав українську інтелігенцію займатися культурно-просвітницькою роботою. Українською мовою в журналі друкувалися твори Т. Шевченка, М. Вовчок, Л. Глібова, С. Руданського та ін. Ідея видання журналу належить українській громаді, що створена була діячами Кирило-Мефодіївського братства в Петербурзі в 1859 році. Редагуючи «Основу», П. Куліш отримав можливість друкувати там свої історичні розвідки та популяризувати державницькі погляди. Т. Шевченко дав таку оцінку цим статтям: «Куліш – перший цілісно висвітлив образ України» [9, с. 63].

Державницькі погляди П. Куліша як послідовного прихильника національної ідеї тісно пов'язувалися з проблемами розвитку і становлення української літератури. Для цього він приклав свій талант і вів активну громадську діяльність. Маючи власну думку, не завжди суголосну з попередниками та сучасниками, він слідом за Т. Шевченком значну роль відводив літературі в поширенні визвольних ідей та у формуванні нації, висловлював упевненість у тому, що це є вимогою часу й відповідає прагненням народу. Літературний внесок П. Куліша в розбудову української літератури цікавий, вагомий, цінний і незаперечний. По-різному поцінований, дуже часто критикований, фальшований і навіть забронений, він є тим великим художником слова, чия творчість формувалася в період національно-визвольного руху в середині та другій половині XIX ст. У творах П. Куліша втілені не тільки ідеї, а насамперед результати пізнання життя, які стали художнім узагальненням дійсності. Служити літературі для митця означало служити суспільству, народу, відтворювати істину, історичну правду. Ідея України є визначальною у творчості письменника.

Розпочинав літературну творчість П. Куліш як романтик. «Втім романтичні інтенції хоч і домінували в працях раннього П. Куліша, проте становили лише один шар із тих багатоманітних інтелектуальних, культурних і психологічних пластів, що формували неповторний візерунок його стилю

мислення» [15, с. 463]. Осмислення історичної минувшини, ролі козаччини та поетизація її героїки в 50–60-ті роки XIX ст. у П. Куліша були дещо своєрідними, хоча вкладалися в межі народницько-романтичної парадигми. Ревізія поглядів П. Куліша, що сталася в 1870 роках, стосовно козацтва, яке він характеризує як розбійницьке збіговисько, яке неспроможне творити українську державу й українську культуру, до кінця не вивчена дослідниками, хоча потужно заявлена спроба осмислення феномена П. Куліша залишається актуальною сьогодні. «Утім, видається, що П. Куліш-романтик, культурник-консерватор і zarazом просвітник-учитель перебував у пошуках цього «золотого співвідношення» інтелектуальних, культурних та аксіологічних компонентів свого світобачення до кінця життя», – резюмує в дослідженні «Історичне письмо Куліша» О. Ясь [15, с. 517].

Свої суперечливі погляди на роль козацтва як великої звияжної сили, так і необдуманого бунтарства П. Куліш передає передусім у романі «Чорна рада». Задум написати твір про історичне минуле народу зародився ще в 1843 році. Наступні роки сприяли роботі, бо це був час товаришування із Шевченком, Костомаровим, починало діяти Кирило-Мефодіївське братство. «В Києве начал я писать на языке Пушкина, а в Петербурге написал на языке Шевченко», – писав автор [8, с. 73]. Але події 1847 року, коли царський уряд розправився з активними членами братства, зокрема й із Кулішем, не дали змоги завершити роботу. Роман «Чорна рада. Хроніка 1663 року» було надруковано в 1857 році в українському та російськомовному варіантах.

Події, висвітлені в романі, розкривають процеси, які відбувалися в період Руїни (1657–1676), після гетьманування Б. Хмельницького. Це був час розбрату, небажання об'єднатися, непорозуміння і протиріч між старшиною, козацтвом і селянами. Руйнація та хаос призвели до того, що Москва й Польща вміло скористалися невизначеністю українців. За гетьманську булаву борються Пушкар, Брюховецький, Сомко, Тетерю підтримують поляки. «Ці періоди, – за висловленням Л. Лук'яненка, – щедро наповнені героїчними сторінками боротьби за українство, але разом із тим є періодами поступового послаблення патріотизму української верстви й переходу її в лоно московської культури» [10, с. 161].

Головна проблема, яку розглядає П. Куліш, – проблема єдності українців. «Зовсім інша була б річ якби ми єдиними устами і єдиним серцем тру-

дилися над пробудженням суспільно національної свідомості України», – про це мріяв великий історик і письменник. Ці думки мислителя увіковічені в надгробному написі на могилі П.О. Куліша

Саме П. Куліш у романі так глибоко аналізує й тонко показує внутрішній розбрат – головний гріх українців. Він правдиво передає національний менталітет і характер народу, показуючи представників різних прошарків суспільства. Серед героїв твору виділяються ті, яким властиві риси патріотизму, працелюбства, релігійності, побратимства, уболівання за долю рідної землі. Такі риси втілюють наказний гетьман Яків Сомко, Василь Невольник, старий полковник-священик Шрам і його син Петро, химерний запорожець Кирило Тур. Носієм кращих традицій Запорозької Січі є «січовий дід» Пугач. На «чорній раді» він підтримує кошового Запорозької Січі Івана Брюховецького, але, коли той як гетьман почав відступати від традицій козацтва й виявляти зневагу до демократичних уставів, пориває з ним. Поряд із героями, налаштованими на шаблю і плуг, єдність і відбудову України, П. Куліш показує і представників, схильних до руйнації, зрадництва, непримирності. Таким є багатий Гвинтовка, який вміє пристосуватися, підтримати кого треба.

У супереч Т. Шевченку, який високо підносив роль козацтва в українській історії, П. Куліш, віддаючи шану її кращим представникам, привертає увагу й до негативних проявів козацької вольниці, непокори, протистояння між шляхетним городовим козацтвом і низовим запорозьким. Саме останнє й привело до влади «сучасного популіста» І. Брюховецького.

Твір «Чорна рада» дійшов до нас у період незалежності. Українська класика сучасна й досить повчальна. Багатий досвід наших предків повинен навчити нас уникати помилок, адже не завжди бунтарський дух і неприйняття диктаторства – це перевага, іноді, як стверджує П. Куліш, це проблема. П. Куліш романом сказав гірку правду про тих, від кого залежить порядок у державі, переконав, що без єдності немає нації.

У відгуках сучасників автора – Т. Шевченка, М. Костомарова – доробок отримав високу оцінку. І. Франко назвав роман «найкращим твором історичної прози в українській літературі» [5, с. 50]. Дійсно, роман став настільною книгою не для одного покоління українців, він є корисним у вивченні історичного минулого та передбаченні проблем майбутнього.

П. Куліш захоплювався європейською консервативною духовною традицією, що постала на

рубежі XVIII–XIX ст. Основоположні принципи консерватизму в Європі формувалися під впливом романтизму, яким переймався й П. Куліш на початковому етапі своєї творчості. Поїздивши по Європі, він не став захоплюватися чужинством, приніс українцям вишукані переклади Шекспіра й у кінці літ знайшов прихисток на своєму хуторі, повністю умиротвореним у злагоді з українською природою та українською традицією. Пізніше цю філософію висміють Ю. Липа, Д. Донцов, які будуть стверджувати, що сховок у хуторі не дасть ніякої свободи (зовнішньої). В умовах XIX ст. в місті, яке стало однозначно антиукраїнським, П. Кулішу важко було реалізувати себе як націоналіста. У містах, які завжди вважалися центрами культурного й наукового життя у світі, в підросійській Україні вони були лише на третину з етнічних українців і то часто повністю зросійщених. А всі інші – росіяни, євреї – послугоувалися російською мовою, що робило її домінуючою в побуті і стало підґрунтям для поширення ідей російського шовінізму. Галицьке місто теж не стало для П. Куліша місцем комфорту, йому не подобалося засилля серед західноукраїнської інтелігенції церковників. П. Куліш там, на хуторі, знайшов своє джерело енергії.

Для П. Куліша хутір залишався притаманною Україні адміністративно-територіальною одиницею, традиційним елементом культурного й соціального життя, що й у XIX ст. зберігав свої особливості. На переконання П. Куліша, людині хутора притаманні істинні християнські цінності: любові, правди, краси, істини, свободи тощо [1, с. 135]. Істинне життя з християнською мораллю, не зіпсоване цивілізацією, є тільки життя людини-хуторянина. Люди ремесла, торгівлі чи промислів не зрозуміють його філософії, бо живуть лише меркантильними міркуваннями. Він упевнений, що його філософія виражає народне життя, яке відбивається в доброчесності, звичаєвості, мудрості. Це своїм корінням сягає Святого Письма, а слово Боже, яке хуторянин чує в церкві, «втілюється в нього самими лише явищами природи, які він любить несвідомо, як немовля свою годувальницю» [1, с. 176].

Його ідеї, філософські, соціокультурні, періоду 70–80-х років XIX ст., за власним висловом П. Куліша, отримають назву «хутірної філософії» й будуть озвучені у творах «Хутір», «Хутірна поезія».

Він висував у «хутірській філософії» ідею реформування українського суспільства на основі

збереження традиційних цінностей і політичних інституцій. П. Куліш розглядає українське суспільство за аналогією із живим організмом. Погляди П. Куліша, як і європейських консерваторів, будуються на християнських приписах: людина за своєю природою може чинити зло, а тому суспільство повинно мати інституції, які виконують функції стимулювання та виховання.

Отже, хутірська філософія, яка має показати, якою мірою спосіб освіченості розуму й серця (на основі світу природи та народного життя) «достатній для того, аби зробити з людини мудру та добродісну особу» [1, с. 179].

У філософській творчості він висвітлював сутність української людини й місце свого народу в європейській історії та культурі.

Знову потрібно звернутися до настанови Є. Маланюка, який у статті «В Кулішеву річницю» (1947) звертає увагу на те неповторне й корисне, що зробив письменник для рідного народу, його культури, мови, літератури. «Варто придивитися, скільки творчих починів залишив нам Куліш у спадщину, скільки починів з телескопічною майже перспективою. А скільки глибоких думок розкидано в його не конче систематичних (тим більше – систематизованих нащадками) писаннях з різних ділянок і на різні теми, думок, улятих часом у справжню бронзу, що витримає віки («серед скарбів землі – золота гола» або «над серце в мене висоти нема»), думок, що кидають яскраве світло в найтьмяніші закутки націопсихології чи націоісторіософії» [11, с. 31].

Висновки. П. Куліш як людина енциклопедичних знань, митець, активний учасник громадського руху та Кирило-Мефодіївського братства в наукових і літературних працях приділяв неабияку увагу проблемі становлення української нації. Його українознавча спадщина пронизана ідеєю України, проблемами державотворення. Маючи демократичне розуміння історії, він пропагує «хутірську філософію» як форму нестандартного підходу до самобутнього розвитку українського народу, а авторські судження стосовно доби козаччини, утілені в першому історичному романі українською мовою, мають не тільки пізнавальне значення, а і є актуальними в наш час для осмислення його ролі у формуванні ідеології української держави. Подальші дослідження лежать у площині вивчення внеску Пантелеймона Куліша в духовну скарбницю українського народу та його роль у становленні діалогу культур і літератур.

Список літератури:

1. Вільчинський Ю. Розвиток філософської думки в Україні. Київ : КНЕУ, 2014. 327с.
2. Войцехівська І. Пантелеймон Куліш. *Пам'ять століть*. 2006. № 6. С. 138–140.
3. Дорошенко Д. Пантелеймон Куліш. Життя Куліша і його літературно-громадська праця. Київ ; Ляйпціг : Українська накладня, 1918. 207с.
4. Драгоманов М. Чудацькі думки про українську національну справу. Київ : Наукова думка, 1970. Т. 2. 432 с.
5. І. Франко. Передмова [о видання: Уільям Шекспір. Гамлет, принц датський]. *Франко І. Зібрання творів* : у 50 т. Київ : Наукова думка, 1981. Т. 32. 518 с.
6. Івашків В. Український фольклор у записах і дослідженнях Куліша (1840-ві роки). Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин філософ, громадянин. *Український культурологічний альманах. Хроніка. 2000*. Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2009. 536 с.
7. Копиленко О. Українська ідея: перші речники / Інститут національних відносин і політології НАН України. Київ, 1994. 183 с.
8. Куліш П. Повне зібрання творів. Листи. Київ, 2005. Т. 1 : 1841–1850. 648 с.
9. Лазарева В. Державотворчі погляди П. Куліша як об'єкт наукового дослідження. *Українознавство*. 2013. № 2. С. 62–66.
10. Лук'яненко Л. Національна ідея і національна воля. Київ, 2006, 288 с.
11. Маланюк Є.В. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин: український культурологічний альманах. Київ : Фенікс, 2009. 536 с.
12. Сарбей В. Національне відродження України. Київ : Альтернатива, 1999. Т. 9. 335 с.
13. Семененко В. Історія України: прихована правда. Київ : Видавничий дім «Школа», 2009.
14. Федорук О. Післямова. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. *Український культурологічний альманах. Хроніка. 2000*. Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2009. 536 с.
15. Ясь О. Історичне письмо Куліша. Пантелеймон Куліш: письменник, філософ, громадянин. *Український культурологічний альманах. Хроніка. 2000*. Київ : Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2009. 536 с.

Shcherbyna S.I., Krasnyuk V.L. PANTELEIMON KULISH AS THE CREATOR OF THE MODERN UKRAINIAN NATION AND HIS “KHUTIRSKA” PHILOSOPHY

In recent years, much has been done in Ukraine and abroad to popularize the figure of Kulish as a philosopher, writer, and citizen. His creative work is objectively analyzed and appreciated. In his publications P.O. Kulish raised a number of relevant issues. The views of this intellectual personality have an active influence on modern humanitarian policy in Ukraine. His state ideas rejected the negative perception of nationalism as an aggressive ideology. They introduced the concepts that underlie the creation of an independent state. Of great importance are his historical explorations, especially about the Cossack period. These works are a source for studying the history and cultural monuments of the Ukrainian people.

The European dimension of Kulish's work is his translation activity. Much has been done by P. Kulish for the formation of folklore as a science. His research and profound study of oral folk art formed the basis of works of art, including the first novel on the history of the Ukrainian people “Black Council”. In the conditions of the onset of Russian chauvinism and the prohibition of the Ukrainian language, his “Kulishivka” served to preserve the linguistic identity and cultural traditions of Ukrainians. And although his “farm philosophy” presupposed apoliticalism, P. Kulish was always an active public figure, who proved by his example that cultural work helps to form national and state ideas. We must not forget that Kulish was a historical synthesizer between the East and West of Ukraine. He tried to combine the literary styles of these two regions and create one for the Ukrainian literary language. In the 60's of the XIX century the rapprochement of Galicia and the Dnieper region took place thanks to the efforts of P. Kulish, then M. Drahomanov, and then M. Hrushevsky. But Kulish is the first and ideal figure who managed to realize the idea of rapprochement of these two regions through literature. The article is an attempt by the authors to add new and rethink already published information about the ambiguous and underestimated figure of P. Kulish's Ukrainian history, to prove that he was the most intellectual figure of his time, whose spiritual heritage is still not fully respected.

Key words: “farm philosophy”, Christian morality, romanticism, Ukrainian studies, folklore, state idea, Ukrainian literature.